

УДК 347.73

DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2025.9>**Г. М. Шерстюк***orcid.org/0000-0001-9562-3531**кандидат юридичних наук,**доцент кафедри адміністративного права і процесу
Одеського державного університету внутрішніх справ*

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Актуальність дослідження. Аналіз наукових та практичних підходів до методів здійснення фінансового контролю сприятиме підвищенню рівня функціонування системи управління публічними коштами, підвищенню результативного використання державних коштів, а також сприятиме удосконаленню державної соціально-економічної політики, зокрема з розвитку національної економіки, а також щодо підвищення рівня якості життя населення України.

Огляд останніх досліджень. Питанням формування та розвитку фінансової відповідальності присвятили свої праці такі провідні вчені, як Виговська Н. Г., Владимірова Н. П., Гончарук С. М., Давиденко Н. М., Даниляк Л. Я., Дрозд К. І., Іванова І. М., Мельник В. М., Мних В. В., Пожар О. Ф., Приймак В. М., Ромаш В. В. В., Пожар Т. О., Шоцький В. Ф., Приймак С. В., Прокопенко Н. С., Ромаш В. М., Скорик М. О., Тимошенко А. О., Шевченко Н. В., Шевчук В. О., Шевчук О. А. та багато інших, які акцентували увагу на науковому обґрунтуванні основних засад формування модернізації державного фінансового контролю в Україні через систематизацію методологічних підходів та впорядкуванні організації процедур здійснення державного фінансового контролю.

Мета дослідження. Метою нашого наукового дослідження є аналіз сучасного стану функціонування системи органів державного фінансового контролю через призму застосування основних її методів, принципів та завдань, що безумовно є вкрай важливим для забезпечення фінансової стабільності нашої держави, зокрема в сучасних непростих умовах. Наше дослідження зробить акцент на формах та видах контрольних процедур, що доцільно впровадити саме на етапі планування використання публічних коштів, що дозволить не тільки підвищити ефективність системи державного фінансового контролю, а й мінімізувати вчинення бюджетних правопорушень.

Виклад основних положень.

Фінансовий контроль є одним з видів «галузевого» контролю, який безпосередньо пов'язаний з формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів в державі з урахуванням

встановлених норм і правил. В теорії права під терміном «контроль» розуміють, насамперед, елемент управління економічними об'єктами і процесами, який полягає у спостереженні за ними з метою перевірки їх відповідності вимогам законів, нормативно-правових актів, а також програмам, планам, контрактам, проектам, угодам тощо [1]. Крім того, існує точка зору, що контроль визначається з позиції дії, яка тісно пов'язана з наглядом та перевіркою, функцією публічного управління щодо перевірки виконання законів, постанов, указів, рішень тощо, складової системи управління економічними процесами та об'єктами, сутність якої розкривається через управління конкретними економічними процесами та об'єктами спостереження за цими економічними процесами та об'єктами з метою забезпечення факту успішної діяльності суб'єкта господарювання через регламенти, положення, структури тощо; ефективного впливу на фінансово-господарську діяльність суб'єкта господарювання, його комерційну діяльність з метою отримання максимально можливого прибутку.

Вважаємо, що вищезазначене питання, визначення контролю як функції лише державного управління, а не управління взагалі, є досить дивним. Якщо розглядати контроль виключно з боку перевірки реального стану діяльності підприємства та її відповідності нормативним і структурним документам, то таке трактування, на нашу думку, є спрощеним і не враховує сучасне науково-практичне бачення контролю в системах управління (зокрема, не враховує причинно-наслідковий зв'язок з точки зору виявлення недоліків тощо).

Таким чином, у цьому дослідженні ми розглядаємо поняття «контроль» як функцію перевірки дотримання підприємствами та установами законодавчих і нормативних та як обов'язкову функцію управління, яка являє собою сукупність форм це сукупність форм, методів і течій, за допомогою яких здійснюється процедура контролю в процесі управління підприємством, установою, тобто здійснюється управління суб'єктами господарювання діяльності, державними установами, громадськими організаціями тощо.

Контроль як система покликаний виконувати дві основні функції, серед яких можемо виділити функцію формалізації процесу контролю, метою якої є своєчасне та повне надання всієї необхідної інформації для розробки превентивних заходів, які допоможуть запобігти порушенням норм, правил і стандартів, коригувальну функцію, яка, в свою чергу, має на меті практичне практичну реалізацію коригувальних заходів на основі сформованих утворень, інформаційну функція державного фінансового контролю, яка зводиться до того, що інформація, отримана в результаті контролю, стає основою для прийняття законодавчо затверджених управлінських рішень, професійно-практичну функцію державного фінансового контролю, за допомогою якої можна виявити порушення відповідних законодавчих норм і стандартів, а також функцію моделювання, яка допомагає спрогнозувати наслідки фінансових порушень та визначити коло умов, які сприяють здійсненню правових і нормативних заходів щодо запобігання фінансовим порушенням з боку суб'єктів публічного адміністрування [3].

Тобто функції державного фінансового контролю вказують і пояснюють сутність економічних відносин між суб'єктами контролю з приводу здійснення контрольних заходів в частині забезпечення функціонування суб'єктів господарювання у правовому полі та ефективного використання бюджетних коштів.

Сучасний стан управління державними (публічними) коштами характеризується низьким рівнем ефективності механізму контролю. Це є фактором загрози системі національної економічної безпеки та фактором нераціонального та неефективного використання фінансових ресурсів державного бюджету [5]. Рівень виконання гарантій за бюджетними програмами та, в цілому на ефективність заходів державного фінансового контролю впливають наступні фактори:

1. Законодавче та нормативно-правове забезпечення заходів і процедур державного фінансового контролю законодавчо-нормативне забезпечення заходів та процедур державного фінансового контролю;

2. Рівень ефективності та результативності контролю (попереднього, поточного та наступний);

3. Ступінь і рівень координації взаємодії та взаємозв'язку заходів і процедур державного фінансового контролю;

4. Рівень кваліфікації та професійної компетентності фахівців, які здійснюють заходи державного фінансового контролю;

5. Достовірність, своєчасність та повнота інформаційного забезпечення державного фінан-

сового контролю державного фінансового контролю (дані про об'єкт, предмет та методи контролю).

Усунення існуючих недоліків у системі державного фінансового контролю нагально потребує вирішення питання модернізації заходів та процедур державного фінансового контролю, забезпечення його ефективності шляхом створення умов, які повністю відповідатимуть міжнародним принципам державного фінансового контролю [4]. Зокрема, існує необхідність вирішення питання створення уніфікованих та гармонізованих стандартів державного фінансового контролю з урахуванням державного фінансового контролю з урахуванням типів, видів контролю та об'єктів, що підлягають перевірці. Все вищезазначене має відповідати рекомендаціям Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю [9]. Крім того, питання методології вимірювання та ефективності державного фінансового контролю та ефективності державного фінансового контролю. Визначальним фактором та показником, за яким оцінюється ефективність системи державного фінансового контролю, є правове забезпечення контрольних-аналітичних контрольних-аналітичних процедур державного фінансового контролю.

Необхідність захисту державного фінансового контролю зумовлена соціально-економічними проблемами, що виникають в українському суспільстві, пов'язаними з неефективною податковою та митною та бюджетною політикою, недовірою населення до органів державної влади тощо. управління тощо. Отже, ми не можемо проігнорувати не тільки розмежування в правовому полі повноваження суб'єктів державного фінансового контролю, а й особливості використання інформаційних систем, результатів внутрішнього контролю і аудиту, а й реінжиніринг підходів в рамках попереднього контролю в сукупності з розширенням інструментарію бюджетного моніторингу, що в сукупності дозволить забезпечити належну трансформацію системи державного фінансового контролю для підвищення ефективності бюджетних витрат в умовах обмеженості ресурсів держави [8].

З урахуванням зростаючої ролі державного фінансового контролю в забезпеченні стабільності національної економіки доцільно розглянути особливості ключових елементів його системи в розрізі видів контролю, його суб'єктів та об'єктів, методів і стандартів, а також заходів реагування.

Система органів фінансового контролю в Україні складається з великої кількості державних установ, які мають контрольні повноваження в одній або декількох сферах. Функції багатьох суб'єктів фінансового контролю

обмежуються лише однією або двома сферами державного фінансового контролю. Основними контролюючими органами є Рахункова палата України, Державна аудиторська служба, Державна податкова служба, Державна митна служба, Державна служба фінансового моніторингу, Державна казначейська служба та Національний банк України. Кожен з цих контролюючих органів має свій специфічний вид діяльності [2]. Крім того, вважаємо, що в структурі органів державного фінансового контролю України потрібен контрольний орган, роль якого полягала б у координації, плануванні та підвищенні ефективності роботи всієї системи державного фінансового контролю. У системах державного фінансового контролю зарубіжних країн ця роль покладена на Вищий орган фінансового контролю (ВОФК). В Україні, у зв'язку з тим, що різні органи державного фінансового контролю належать до різних гілок влади, виникають труднощі з координацією даних суб'єктів в єдиному органі державного фінансового контролю. Тому в таких системах мова повинна йти насамперед про вищий координуючий орган. Слід зазначити, що Рахункова палата України не може виконувати функції вищого органу фінансового контролю, оскільки орган парламентського контролю не може бути підпорядкований органам фінансового контролю, які входять до системи виконавчої влади. Існування вищого координуючого органу не є нагальною потребою, що підтверджується позитивним досвідом функціонування контрольних органів у зарубіжних країнах, але при цьому, ми вважаємо, що створення єдиного контролюючого органу над існуючими органами державного фінансового контролю допоможе вирішити багато проблем та сприятиме ефективному проведенню контрольних заходів. Крім того, система державного фінансового контролю має бути не чимось фрагментарним, а системою, що забезпечує комплексний контроль за державними ресурсами [10].

Об'єктами контролю в обох випадках виступають установи, підприємства і компанії, товариства, а також інші юридичні особи різних форм, які отримують бюджетні кошти. Принципами зовнішнього контролю є законність, ефективність, об'єктивність, незалежність, відкритість і гласність, а внутрішнього – етичні принципи, принципи незалежності, об'єктивності, професійної компетентності, цілеспрямованості, достовірності, ефективності, ризикорієнтованості, автоматизації, інформатизації, єдності методології, взаємодії, інформаційної відкритості тощо [7]. Методами здійснення і внутрішнього, і зовнішнього контролю включають є перевірка, ревізія,

обстеження, а також до цього кола можна включити аналіз і моніторинг, що повинні здійснюватися за стандартами, встановленими на загальнодержавному рівні.

Так, аналіз і обстеження застосовуються в цілях оцінки окремих властивостей, складових частин (певної сфери) предмета і діяльності об'єкта аудиту (контролю) та систематизації результатів такого дослідження. Але і моніторинг теж спрямований на збір і аналіз інформації про предмет і діяльності об'єкта аудиту (контролю). Схожість методів контролю, що використовуються для здійснення державного фінансового контролю, вимагає додаткового аналізу результатів діяльності зовнішніх і внутрішніх органів державного фінансового контролю України [6].

Отже, на наш погляд, завдання з попередження порушень – це завдання не державного фінансового контролю, а бюджетного моніторингу, який може стати унікальним інструментом в сфері публічного управління, що має всі достатні та належні можливості щодо недопущення вчинення порушення фінансового законодавства.

Підводячи підсумок, важливо підкреслити, що вдосконалення системи державного фінансового контролю не є самоціллю, оскільки сам розвиток цієї системи сприяє вирішенню важливішого завдання щодо підвищення ефективності бюджетних витрат. Викладений вище підхід у сукупності із застосуванням основних методів фінансового контролю сприятиме впровадженню елементів попереджувального контролю за допомогою перенесення акценту контрольних процедур з етапу використання публічних коштів на етапи планування, що дозволить підвищити ефективність системи державного фінансового контролю і, як наслідок, зменшить чи мінімізує бюджетні правопорушення.

Література

1. М. В. Ковалів, С. С. Єсімов, І. М. Проць, Р. М. Скриньковський, Ю. Р. Лозинський. Фінансове право України: навчальний посібник. Львів: СПОЛІОМ, 2022. 394 с. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/4479/1/%D0%9C%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82%20%D0%A4%D0%9F%D0%A3%20PDF%2005.04.2022.pdf>
2. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 року № 2456-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
3. Кожухівський О.В. Фінансовий контроль у сфері публічних закупівель: основні види та методи. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 8 (278). С. 270–281 URL: https://eco-science.net/wp-content/uploads/2024/08/8.24._topic_Oleksandr-V.-Kozhukhivskiy-270-281.pdf
4. Петричук М.В. Поняття та основні завдання державного фінансового контролю. *Юридичний нау-*

ковий електронний журнал. 2022. № 11. С. 476–479
URL: http://lsej.org.ua/11_2022/115.pdf

5. Колпакова Анастасія. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. 2023. Vol. 2, No. 1, pp. 9–18. URL: https://www.researchgate.net/publication/367975590_Derzavnij_finansovij_kontrol_na_sucasnomu_etapi_oglad_konceptualnih_zasad

6. Гончарук С.М., Долбнева Д.В., Приймак С.В., Романів Є.М. Фінансовий контроль: теорія, термінологія, практика. Навчальний посібник. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2019. 298 с. URL: <https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/04/FINANSOVYY-KONTROL-navchalnyu-posibnyuk.pdf>

7. Жидовська Н., Петришин Л. Сучасні підходи до державного фінансового контролю як інструменту забезпечення ефективного використання бюджетних ресурсів. *Економіка та суспільство*. 2024. № 62. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3892>

8. Гриджук І. А. Удосконалення регуляторного механізму державного контролю у фінансово-економічній сфері. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. №1. с. 1–6. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5c45c021-60e8-471d-9e0d-b5084e783139/content>

9. Петричук М. В. Поняття та основні завдання державного фінансового контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №11. С. 476–479. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/115>

10. Погріщук Г., Головай Н. Сучасні проблеми та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. с. 1–6. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2077>

Анотація

Шерстюк Г. М. Державний фінансовий контроль: сучасні виклики та напрями вдосконалення. – Стаття.

В сучасних умовах приділяється багато уваги саме процесу використання державних (публічних) коштів через призму здійснення регулярного фінансового контролю, насамперед, з превентивною метою, оскільки ряд проблем у сфері практичної реалізації методів фінансового контролю за процесом мобілізації, розподілу та використання публічних коштів стають очевидними і вказують на негативні наслідки як для окремих осіб, так і для держави в цілому, лише після проходження стадії розподілу публічних грошових коштів.

Отже, ми в нашому науковому дослідженні, спробуємо простежити складнощі реалізації своїх безпосередніх функцій суб'єктами фінансового контролю, створеними на загальнодержавному рівні, а також будемо намагатися простежити специфіку практичної реалізації їх функцій і завдань для визначення практичної складової – досягнення поставленої мети.

Також, ми будемо намагатися акцентувати увагу на створенні єдиного підходу виявленню правопорушень у сфері фінансових правовідносин з метою його інтеграції в процедуру недопущення та припинення будь-яких правопорушень у фінансовій сфері, що повинно бути пов'язане з удосконаленням процесів казначейського обслуговування, бюджетного моніторингу тощо. Так, нами буде проведений аналіз чинної діяльності ключових суб'єктів фінансового контролю, а також запропоновані шляхи впровадження право-

вих норм щодо підвищення ефективності цієї публічної сфери з метою зменшення рівня будь-яких зловживань та правопорушень щодо публічних коштів, що в решті речей призведе не тільки до підвищення рівня довіри населення до державної влади, а й сприятиме стабільності економічної системи всередині нашої держави, що в результаті позитивно відобразиться на забезпеченні інтересів і свобод кожної особи і стане індикатором довіри суспільства до реальності існування доброти.

Отже, за допомогою дослідження процесу удосконалення державного регулювання механізмів державного фінансового контролю, ми зможемо виявити його практичні недосконалості, і відповідно запропонувати створення єдиної спрощеної системи державного фінансового контролю за сферами суспільного життя та суспільного виробництва, що є першочерговим етапом належного функціонування державної економіки.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, органи фінансового контролю, фінансовий моніторинг, використання публічних коштів.

Summary

Sherstiuk H. M. State financial control: current challenges and areas for improvement. – Articles.

In modern conditions, a lot of attention is paid to the process of using state (public) funds through the prism of regular financial control, primarily for preventive purposes, since a number of problems in the practical implementation of financial control methods over the distribution and use of public funds become apparent and indicate negative consequences for both individuals and the State as a whole only after the stage of public funds distribution is passed.

Therefore, in our research, we will try to trace the difficulties of realization of their direct functions by the subjects of financial control established at the national level, and will also try to trace the specifics of the practical implementation of their functions and tasks to determine the practical component – achievement of the goal.

Also, we will try to focus on creating a unified approach to detecting offenses in the field of financial relations in order to integrate it into the procedure for preventing and suppressing any offenses in the financial sector, which should be associated with improving the processes of treasury services, budget monitoring, etc. Thus, we will analyze the current activities of the key subjects of financial control, as well as propose ways to introduce legal norms to improve the efficiency of this public sphere in order to reduce the level of any abuse and offenses against public funds, which will ultimately lead not only to an increase in the level of public confidence in the state authorities, but also to the stability of the economic system within our country, which will ultimately have a positive impact on the interests and freedoms of each person and will become an indicator of the of the society's trust in the reality of the existence of goodness.

Thus, by studying the process of improving the State regulation of the mechanisms of the State financial control, we will be able to identify its practical imperfections, and accordingly propose the creation of a single simplified system of the State financial control over the spheres of public life and social production, which is the primary stage of the proper functioning of the State economy.

Key words: state financial control, financial control bodies, financial monitoring, use of public funds.